

A Section from the Evolution of Housing as the City Modernizes: Family Apartments in Giresun

Kent Modernleşirken Konutun Evriminden Bir Kesit: Giresun'da Aile Apartmanları

Selin KARAİBRAHİMOĞLU¹

¹Giresun Üniversitesi, Giresun Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Giresun, Türkiye

Özgür DEMİRKAN¹

¹Giresun Üniversitesi, Giresun Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Giresun, Türkiye

Received / Geliş Tarihi 21.03.2025

Revision Requested /
Revizyon Talebi 22.04.2025

Last Revision / Son
Revizyon 23.06.2025

Accepted / Kabul Tarihi 21.07.2025

Publication Date / Yayın
Tarihi 16.09.2025

Corresponding author / Sorumlu Yazar:
Selin KARAİBRAHİMOĞLU

E-mail:
selin.karaibrahimoglu@giresun.edu.tr

Cite this article: Karaibrahimoğlu S. & Demirkan, Ö. (2025). A Section from the Evolution of Housing as the City Modernizes: Family Apartments in Giresun. *PLANARCH - Design and Planning Research*, 9(2), 389-400. DOI: 10.54864/planarch.1662863

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ABSTRACT

Every country, every city or every individual has its own methods of housing production, which they blend with their own locality, world views and architectural tendencies. While these methods contribute to the social development process of the geography in which they are located, they are also considered as important sources of information on the evolution of housing from past to present. As a housing production method, family apartments have existed in a limited period of time at the intersection of the traditional and the modern, and have survived primarily due to economic concerns and then due to the comfortable living opportunities they offer. Therefore, while bearing traces of the traditional and the modern, they offer an important archive of the living culture, economic and sociological structure, and architectural order of the geography in which they were built. With this perspective, the phenomenon of the family apartment building in Giresun, a peripheral city in Anatolia, which considers housing as an important cultural and social indicator, is the focus of the study. The aim of the study is to examine these buildings conceptually and formally in the context of local conditions, and to discuss them as an important part of the modernization process of the city, but one that has not been taken into consideration. In this context, first of all, the family apartment buildings that still exist in the city center were identified; then their contexts, their relations with place and locality, their plan characteristics, massing and façade layouts were discussed in terms of the social, spatial and economic structure of the period. As a result, the formal and conceptual commonalities and differences of the family apartment buildings both among themselves and with the residential buildings built before and after have been identified, revealing a section of the city's housing history that has not been taken into account. It is expected to provide a new and different perspective on the city's modernization experience.

Keywords: Giresun, housing, family apartment, modern

ÖZ

Her ülkenin her kentin ya da bireyin kendi yerelliği, dünya görüşü ve mimari eğilimiyle harmanladığı konut üretim yöntemleri vardır. Bu yöntemler bir taraftan bulundukları coğrafyanın toplumsal gelişim sürecine katkı sağlarken diğer taraftan da geçmişten günümüze konutun evrimine ilişkin önemli bilgi kaynakları olarak değerlendirilir. Aile apartmanları bir konut üretim yöntemi olarak gelenekselle modernin ara kesitinde sınırlı bir zaman aralığında varlık bulmuş öncelikle ekonomik kaygılar nedeniyle sonrasında sunduğu konforlu yaşam olanaklarıyla varlıklarını sürdürmüş mimari üretilerdir. Dolayısıyla gelenekselden ve modernden izler taşıyan inşa edildikleri coğrafyanın yaşam kültürüne, ekonomik ve sosyolojik yapısına, mimari düzenine yönelik önemli bir arşiv sunarlar. Bu bakışla konutu önemli bir kültürel ve toplumsal gösterge olarak kabul eden Anadolu'da, Anadolu'nun bir periferi kenti olan Giresun'daki aile apartmanı olgusu çalışmanın odağına alınmıştır. Bu yapıları, yerel koşullar bağlamında kavramsal ve biçimsel anlamda irdelemek ve yapıların kentin modernleşme sürecinin önemli bir parçası olmasına karşın çok da dikkate alınmamış bir kesiti olarak tartışmak çalışmanın amacıdır. Bu kapsamla öncelikle kent merkezinde günümüzde de varlığını sürdüren aile apartmanları belirlenmiş sonrasında bağlamları, yerle ve yerelle ilişkileri, plan karakteristikleri, kütle ve cephe düzenleri incelenerek dönemin toplumsal-mekânsal ve ekonomik yapısı üzerinden tartışılmıştır. Sonuçta aile apartmanlarının hem kendi dönemlerinde hem de öncesinde ve sonrasında inşa edilen konut yapılarıyla biçimsel ve kavramsal ortaklıkları ve farklılıkları belirlenerek kentin konut tarihinde dikkate alınmayan bir kesiti açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmayla kentin modernleşme deneyimine farklı ve yeni bir perspektif kazandırılması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Giresun, konut, aile apartmanları, modern

Giriş

Cumhuriyet'in ilanından sonra Anadolu'daki konut sorunu ilk olarak geleneksel evlerin bölünmesi ve kullanıcı sayılarının artırılmasıyla (Cengizkan, 2002), bireysel kullanıma hizmet veren düşük yoğunluklu ve tekil bahçeli evlerle ya da bir arsaya sahip olabilecek gelir seviyesindeki orta-üst gelir gruplarının kendileri ve aileleri için inşa ettirdikleri tekil apartmanlarla çözümlenmeye çalışılmıştır (Görgülü, 2016). Aile apartmanları olarak tanımlanan bu tekil apartmanlar, birkaç katlı ve birden fazla daireyi bünyesinde bulunduran çekirdek ailenin ve akrabaların ayrı dairelerde yaşamasına olanak tanıyarak aileyi her türlü dış etkenden koruyan ve bir arada tutmaya çalışan eğilimin ürünü yapılarıdır (Acar, 2019). Bu apartmanlar devletin çeşitli yasalarla konut sorununu çözümlenmeye çalıştığı ancak örgütlenme konusundaki aksaklıklar ya da sermaye yetersizliği gibi etkenler nedeniyle sonuç alamadığı (Sey, 1998) süreçte Anadolu'nun merkezinden periferisine bireysel konut üretiminin temsili olarak varlık bulmuşlardır. Türk mimarların konut üretimine yöneldikleri bu süreçte aile apartmanlarının iletişim kanalları aracılığıyla periferideki görünürlüklerinin artması ya da arsa sahiplerinin büyük kentleri ziyaretleri sonrasında ekonomik açıdan da makul bir çerçeveye oturan bu konutları inşa ettirmek istemeleri aile apartmanlarının bir konut üretim modeli olarak yaygınlaşmasının zeminini hazırlamıştır (Demirkan ve Usta, 2021). Bireylerin sahip oldukları arsalar üzerine inşa ettirdikleri bu konutlar sağladıkları pragmatik faydaların yanı sıra bir prestij ve saygınlık sembolü olarak da sahiplerine katkı sağlamıştır (Balamir, 1994; Koca, 2016). İlk örnekleri bir usta denetiminde inşa edilen bu yapılar, sonradan bir mimar ya da mühendis tarafından projelendirilmiş olsalar bile her zaman kullanım değerleri tasarım değerlerinin önüne geçmiş, yoğunlukla inşa edildikleri bölgeler kentin prestij alanlarına dönüşmüştür. Nitekim kullanım değerleri ailenin yaşantı döngüsünden ya da kültürel birikiminden daha çok gelenekselden moderne geçiş sürecinde Cumhuriyet burjuvazisinin modern yaşama duyduğu özlem kaynaklıdır (Tekeli, 1979). Bu nedenlerle geçmişten ve gelecekte izler bırakan ilk aile apartmanı örneklerinin (Bozdoğan, 1996) inşa edildikleri kentlerin modernleşme sürecine dair önemli bir kesit sundukları söylenebilir.

Öte yandan 1965 yılında Kat Mülkiyeti Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, aile apartmanlarının mekânsal ve anlamsal değeri bağlamında önemli bir dönüm noktasıdır. Bu kanun sonrasında tek bir kişinin mülkiyet hakkına sahip olduğu yapılarda farklı kişilerin mülkiyet hakkı söz konusu olmuş ve aile apartmanlarındaki dairelerin satılabilme ya da kiraya verilebilme olanağı doğmuştur. Devlet tarafından yürütülen konut politikaları ve betonarme malzemenin yaygınlaşarak kullanımının artması bu dönemde aile apartmanı algısını değiştiren diğer etkenlerdir. Kolay elde edilen ve inşaatı hızlandıran bir yapı malzemesi olarak betonarme kullanılması konut üretimini, hızlıca ekonomik kazanç elde etmenin yolu olarak kabul edilen ticari bir faaliyete dönüştürmüştür (Cengizkan, 2002). Bu süreç 1975 sonrasında aile apartmanı inşasının azalmasına neden olmuş, az katlı eskiye karşı çok katlı yeni, orta büyüklükteki konut birimlerine karşı daha geniş ve büyük konut birimleri, tuğla yığma, kagir, ahşap iskelet sistemi yerine betonarme, yüksek tavanlı farklı ya da tekil planlı eski yerine daha basık tavanlı apartman daireleri ve blokları biçiminde türdeşleştirilmiş ve çoğaltılmış konut birimleri inşa edilmeye başlanmıştır (Cengizkan, 2002). Aile apartmanlarının yerini öncü, idealist ilk örneklerin ardından kent merkezlerinin karakteristiğini bozan bitişik düzende inşa edilmiş çok katlı yapılar almıştır. Nitekim bu eğilim, Anadolu'nun farklı kentlerinde birbirini tekrarlayan plan ve cephe özelliklerine sahip

konutların oluşturduğu günümüz konut dokusunun da başlangıcı olmuştur.

Tam da bu noktada konutun evriminin merkezden periferiye zamansal farklılıklar gösterdiğini belirtmek gerekir. Örneğin modern bir üretim yöntemi olarak merkez kentlerde betonarme sistemle inşa edilen ilk aile apartmanı örneklerine karşın periferideki ilk örnekler kagir sistemde inşa edilmişlerdir. Merkez kentlerde yoğunlukla bir mimar imzasını taşıyan aile apartmanlarına karşın periferideki yapılarda yoğunlukla bir usta söz sahibidir. Benzer süreçlerin izlenebildiği ve bir periferi kent olarak çalışmaya konu edilen Giresun kentinde ise aile apartmanlarının inşası merkez kentlerden daha geç bir tarihte, 1955 sonrasında başlamaktadır. Bu nedenle Giresun kentindeki aile apartmanlarını odağına alan çalışmada, yapıların kentsel düzendeki konumlarından mimari düzenlerine, toplumsal, sosyolojik, ekonomik düzenlerinden yerel aktörlere kendi modern oluşları bağlamında tartışmaları anlamlıdır. Eleştirmek ya da yapılamayanlara odaklanmaktan daha çok aile apartmanlarını kentin moderne evrildiği süreçteki konut üretiminin önemli bir bileşeni, yeni bir tipolojinin ilk denemeleri olarak tartışmak çalışmanın motivasyonudur. Bu kapsamda kentte bulunan, günümüze kadar ulaşabilmiş aile apartmanları tespit edilerek mimari ve kavramsal özellikleri bağlamında tartışılmış, konutun kentteki evrimine farklı, yeni bir perspektif kazandırılmaya çalışılmıştır.

Giresun Kenti Modernleşirken

Giresun kentindeki modernleşme sürecini ayrıcalıklı kılan Karadeniz kıyılarında bir liman kenti olarak Osmanlı modernleşmesinin son çeyreğinde batılı ülkelerle geliştirdiği ticari faaliyetlerdir. Kent mekânına sosyal, ekonomik ve fiziki anlamda katkı sağlayan süreç Cumhuriyet'in ilanı ile il statüsü kazanan kentte dönem şartlarının ve gereksinimlerinin belirleyici olduğu bir ivme ile devam etmiştir. Osmanlı'dan kalan organik kent dokusu Cumhuriyetle birlikte yeniden biçimlenmiş; kent, modern planlama yaklaşımlarının ekseninde günümüzdeki formunu temellendiren uygulamalara sahne olmuştur. Erken Cumhuriyet döneminde bu kapsamda yürütülen imar faaliyetleri kamu yapılarının inşasına odaklanmış; kent, ilk yerleşim alanı olan Kale içi ve çevresinden kale eteklerine doğru uzanarak doğu-batı aksında gelişim göstermiştir. Belediye Yapı ve Yollar Kanunu kapsamında Anadolu'daki periferi kentlerinde planlı bir gelişimin sağlanması amacıyla yürütülen imar çalışmaları kapsamında 1933 yılında kentin bir planı hazırlanmış ancak kapsamlı müdahaleler içermeyen bu plan kentin gelişiminde belirleyici bir rol oynamamıştır (Bekdemir, 2015). Kentin gelişim akslarının belirlenmesinde etkili olan asıl imar planı 1964 tarihli (Kabacaoglu ve Dervişoğlu, 2019: s.38). Bu plan kentteki modernleşme deneyiminin sınırlı, tekil ve yapı odaklı müdahalelerle gerçekleştiğini göstermektedir.

Nitekim Anadolu'nun tamamında yoğun nüfus hareketlerinin izlendiği ve kentleri politik, ekonomik ve toplumsal anlamda farklı dinamiklerin şekillendiği 1950'li yıllardaki sürecin (Tekeli, 2001: s.30) Giresun'daki yansımaları ekonomik şartlar, ulaşım ve coğrafi koşullar nedeniyle daha geç tarihtir. Kent, bu yıllarda bir taraftan Anadolu'nun daha büyük merkez kentlerine göç verirken aynı zamanda da kendi köylerinden göç almaktadır (Bekdemir, 2015). Kentteki nüfus hareketliliğinin sahil yolu ve liman inşası ile zamansal paralelliği, kentin ekonomik anlamdaki gelişimini destekleyen farklı işlevlere yönelik yeni yapılara olan gereksinimi artırmıştır. Yeni kamu yapılarının kent mekânına eklenmesi ve kentin kıyı boyunca doğu-batı aksındaki gelişimini hızlandırması 1960'lı yılların sonlarını tarihler. Dolayısıyla 1960'lı yıllara kadar

belirgin bir nüfus artışı yaşamayan ve mevcut konut stoğunu kullanan kent ancak bu tarih sonrasında hissedilir bir gelişim sürecine girmiştir (Karaibrahimoğlu ve Demirkan, 2021). Kentteki imar hareketlerini ivmelendiren bu gelişmeler, farklı işlevlerdeki yapıların kent merkezine eklenmesiyle eş zamanlı olarak kentin merkezinden çeperine doğru gelişim gösteren yeni konut alanlarının oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

1980'li yıllara kadar orantılı, dengeli bir gelişim grafiği gösteren kent, belirgin bir kırılma noktası olmamakla birlikte asıl önemli dönüşümünü 1984 sonrasında yaşamıştır (Z. H., kişisel görüşme, 10 Ocak 2025). 1969'da kağıt üretmek amacıyla devlet tarafından kentin doğusunda en büyük sanayi sitesi olarak SEKA'nın; 1977'de fındık işlemek amacıyla kentin batısında Mimar Güven Birkan tarafından bir endüstri yerleşkesi olarak tasarlanan Fiskobirlik Entegre'nin (Demirkan ve Karaibrahimoğlu, 2019) inşa edilmesi kentin modernleşme sürecine katkı sağlamış ve mekânsal gelişimini hızlandırmıştır. Nitekim endüstri yerleşkesi olarak inşa edilen SEKA ve Fiskobirlik Entegre, kentin kıyı boyunca, doğu-batı aksında ilerleyen gelişimini desteklemiş aynı zamanda da toplumsal ve kültürel anlamda kentteki modernleşme deneyimine katkı sağlamıştır. Öte yandan, 1950'lerde başlayan 1960'lı ve 1970'li yıllarda gelişerek 1980'lerin liberal politikalarıyla hız kazanan konut üretim süreci kentin tarihi dokusuna ciddi zarar vermiştir (U. K., kişisel görüşme, 6 Şubat 2025). 1980'lerde ülke genelinde uygulanan konut politikalarının ve hızlı kentleşme eğiliminin kentteki konut stoğunun ve kent merkezinin günümüzdeki sıkışık dokusunun oluşmasında belirleyici olduğu söylenebilir.

Giresun Kentinde Konutun Evrimi

Kentte modern konut olarak tanımlayabileceğimiz ilk örnekler gayrimüslim tebaanın yoğunlukla yaşadığı Zeytinlik, Kale ve Kumyalı mahallelerinde rastlanmaktadır. Tekeli (1979)'nin Türkiye'deki kentleşmeyi dönemsel olarak tanımladığı tarihsel süreçler dikkate alındığında, kentleşme hızının oldukça yavaş olduğu 1923-1950 aralığında Giresun kentinin morfolojik düzeninde belirgin bir değişiklik izlenmez. Planlı bir büyümenin söz konusu olmadığı bu yıllarda, konut inşası yok denecek kadar azdır. Konut ihtiyacı mevcut konutlara ilave kat eklenerek kat yüksekliğinin artırılması, arka bahçeye ilave yapı inşa edilmesi ya da mübadele sonrası boş kalan konutların iskana açılması yoluyla giderilmeye çalışılmıştır (U. K., kişisel görüşme, 10 Ocak 2025). Bu yıllarda inşa edilen sınırlı sayıdaki konut yapısı ise geleneksel anlayışın yığma sistemde tekrar edildiği uygulamalardır. Öyle ki U. K. (kişisel görüşme, 10 Ocak 2025) kentin 50'li yıllardaki durumunu *"...üniversiteye gittiğim ve döndüğüm şehir hemen hemen aynıydı..."* sözleriyle açıklamaktadır.

Kent gelişimini, Bilgin'in (1996) Anadolu kentleri için genellediği üzere parçalı olarak dönüşen ve geleneğin izini süren tarihi merkez ile fiziksel yapısıyla ve yaşam kültürüyle yeniye temsil eden yerleşim alanı şeklindeki ikili bir düzende sürdürmüştür. Buna göre kent merkezindeki ve çevresindeki konutlarda 19. yüzyılın geleneksel konut anlayışı izlenirken, Cumhuriyetle birlikte planlı gelişen bölgelerde modern mimari anlayışın etkileri izlenmektedir. 1950'li yıllarda ise mevcut konut stoğunun ihtiyacı karşılayacak yeterlilikte olmaması ve devletin periferi kentlerdeki konut sorununa ilişkin somut çözüm önerileri geliştirememesi kentin geleneksel dokusu içerisinde konumlanan aile apartmanlarının inşasına zemin hazırlamıştır (Şekil 1). Bu anlamda kentin o dönemki gelişim akslarından Suat Akgün Sokak'ta 70/6 ada parselde 1957 öncesinde inşa edilmiş konut, kentteki ilk aile apartmanlarından biridir. Modern yaşam düzenini temsil eden ve kullanıcıya konforlu bir yaşam olanağı sunan ve

geleneksel konutların yerine tercih edilerek zamanla sayıları artan bu konutlar; modern düşüncenin ürünü olarak mimariye yön veren asal geometrileri ve kübist biçim terminolojisi ile geleneksel konut kültürünü ve algısını değiştirmişlerdir. Gelenekselin müstakil konutları; sade, net ve düz çizgilere sahip, fonksiyon odaklı apartman yapılarıyla yer değiştirmiş; avlulu, yüksek bahçe duvarlı, dışa kapalı konut düzeninin yerini geniş camlı, dışa daha açık bir düzen almıştır. Kent merkezinde konumlanan Güvenç (1964), Hakyemez (1964), Dr. Rıdvan Çulfaz (1965), Domaç (1965) ve Yusufagaoglu apartmanları ya da inşa tarihleri hakkında net bilgiye ulaşılamayan Şehitoğlu, Çabukusta, Vaizoğlu ve Babaocağı apartmanları, kentin konut dokusu içerisinde öne çıkan aile apartmanı örnekleridir. Nitekim, 1960'lı yıllarda, kentin o dönemdeki en işlek caddelerinden Bekir Paşa Caddesi'nde değerli bir arazi üzerinde alabildiğine deniz manzarasına hakim bir konumda inşa edilen Hakyemez Apartmanı kent silüetinin önemli bir parçası haline gelmiştir (Z. H., kişisel görüşme, 6 Şubat 2025).

Kent arazilerinin henüz kadastral olarak düzenlenmediği bu yıllarda aile apartmanlarının inşa sürecini A. T. (kişisel görüşme, 2 Ocak 2025):

"... tek bir pafta da 1/1000 imar planı vardı. Ev yaptıracak kişiler sadece hisse tapularını getirir; şurada fındık bahçem var, buraya gösterdiğim şekilde bina yapacağım derdi. O zaman mimar olarak kentte çalışan tek mimar olan Arslan Beşikçi basitçe bir kat planı çizmişti. Herkes aynı planı kullanırdı. Ancak o planlar da çoğunlukla uygulanmaz, Belediyeye göstermelik verilirdi. Asıl arsa şartlarına göre proje şekillendirilir ve uygulanırdı..." sözleriyle anlatır.

Kentte sadece bir mimarın görev yaptığı bu süreçte bilimsel ve sistematik olarak projelendirilmiş yapılardan çok, kategorik olarak belirli projelerde çalışan ustalar tarafından inşa edilmiş yapıların bulunduğu söylenebilir (A. Y., kişisel görüşme, 15 Ocak 2025). Kentteki aile apartmanlarının büyük bir kısmı o dönemde henüz sit alanı ilan edilmemiş olan kentin eski yerleşim alanlarında yer alır. Bu anlamda Kale Mahallesi ve Zeytinlik Mahallesi içindeki boş alanlara inşa edilen bu konutlar, yeni tipolojileri ile sahiplerine seçkinlik algısı kazandırmış, zaten üst gelir gruplarının yaşadığı bu bölgeleri kentin lüks konut alanlarına dönüştürmüştür. Bu dönüşüm kentte yeni bir sosyolojik düzenin oluşmasına zemin hazırlamış, zamanla kentin ilk yerleşim alanının çeperinde de aile apartmanları inşa edilmeye başlanmıştır (Şekil 1).

1970'li yıllara gelindiğinde kent merkezinde nüfusun artmasıyla (Bekdemir, 2015) eş zamanlı olarak, örneklerini merkez kentlerde gördüğümüz lojman ve kooperatif gibi kurumsallaşmış üretim modelleri ile konut inşa edilmeye başlanmıştır. Özellikle sosyal donatı olanakları, rekreasyon ve oyun alanlarıyla desteklenmiş ve bir yerleşke içerisinde inşa edilen SEKA lojmanlarının kentte modern konut algısını etkilediği söylenebilir. SEKA'nın yanı sıra Fındık Araştırma, Fiskobirlik, DSI ve Bayındırlık konutları da birer lojman yapısı olarak kentte inşa edilmiş önemli örneklerdir. Ayrıca, SEKA ve Fiskobirlik çalışanlarının kurduğu yapı kooperatifleri tarafından 1970'lerde inşa edilmiş 72 Evler, 26 Evler ve Birlik Evler kentte inşa edilmiş kooperatif yapısı örnekleridir. Kooperatiflerin inşa sürecinde Belediyenin arazi desteği ve devletin sağladığı kredi olanakları, katılımcı ya da kullanıcılarından kâr amaçlı beklentinin olmadığı ve konut talebinin demokratik bir işleyişle karşılandığı yeni bir toplumsallaşma sürecinin de öncüsü olmuştur. Nitekim, Mimar Baycan Kancı tarafından tasarlanan ve Atatürk Bulvarı'nda konumlandırılan Birlik Evler Apartmanları (Demirkan ve Salbacak, 2019) ve Kale Mahallesi'ndeki Bizim Evler Apartmanı bu sürecin

parçası olarak inşa edilmişlerdir. Yüksek katlı bu konutların rasyonel çözümleme anlayışına sahip plan şemaları, özenli malzeme seçimi ve cephe detayları kolektif bellekte önemli bir yer edinmelerini sağlamıştır. Bu konutlar, sundukları konfor

olanaklarının yanı sıra moderne atıflı yalın mimari özellikleri ve rasyonel mekânsal çözümleri ile bu toplumsallaşma sürecinin öncüsü olmuşlardır.

Şekil 1.
Kentte konutun evriminde aile apartmanlarının gelişim

Mimari üretimin çeşitlendiği 1980'li yıllarda konut; ülke genelinde sosyolojik, kültürel ve ekonomik anlamda farklı zevklerin şekillendirdiği çoğulcu bir üslup arayışına yönelmiştir (Balamir, 2003; Karaibrahimoğlu ve Usta, 2013). Mimari eğilimlerin yanı sıra imar politikalarının da etkili olduğu 1980'ler kentin gelişimi açısından da önemli bir eşiktir. Konut algısının bütünüyle değiştiği bu yıllarda kentteki yaygın konut üretim modeli yapsattır. Kumyalı Mahallesi, Cemal Gürsel Caddesi ve Atatürk Bulvarı'nda bitişik nizamlı, asma katlı, galerili çarşı/pasaj yapılarının yanı sıra yüksek katlı yapsat apartmanlar inşa edilmeye başlanmıştır. Arsa sahipleri, müteahhitler ya da birikim sahibi alıcıların kendi kendilerine inşa edemeyecekleri, sermaye ortaklığına dayalı iş birliğini esas alan yapsat üretim modeli (Karaman ve Erman, 2007) kentin mekânsal yapısında köklü değişimlere neden olmuştur. Çoğunlukla kentin kıyı bandında deniz manzarasına karşı konumlanan asansör, zil, kalorifer tesisatı gibi yeni teknolojilerin kullanıldığı, Tanyeli (1995)'nin anlatımıyla, 'kentin yeni elitleri' olarak inşa edilen bu yapılar aile apartmanlarından farklı bir plan kurgusuna sahiptir. Plan şemaları antre, antreyle bağlantılı bir salon, mutfak, gece holü ve uzantısındaki yatak odaları ve banyodan oluşmaktadır. Ayrıca mülkiyet hakkına göre düzenlenen katlarda birkaç bağımsız bölümün yer aldığı biçimlenme anlayışı ile de aile apartmanlarından ayrılmaktadırlar. Artık apartmanda yaşam sadece sınırlı bir grubun deneyimlediği değil, parası olan herkesin satın alabildiği bir sürece evrilmiştir. Nitekim 1984 sonrasında birbirini takip eden pek çok kontrolsüz imar kararı alınmış ve Bekirpaşa Caddesi, Topal Sokak ve Kale Yolu gibi kentin önemli arterleri üzerinde imar faaliyetleri yoğunlaşmıştır (Z. H., kişisel görüşme, 6 Şubat 2025).

Kentin gelişiminde kalıcı izler bırakan bu uygulamalar, imarlı alanlar için sık aralıklarla alınan yoğunluk artırımı kararları ile zaten bir tüketim nesnesine dönüşmüş olan konut üretimine

hız kazandırmıştır. Ancak konut üretimindeki bu hızlı artış, kent merkezinde yeni konut alanlarının açılabilmesi amacıyla içerisinde vernaküler yapıların da olduğu pek çok aile apartmanının yıkılmasıyla sonuçlanmıştır.

Bir Ara Kesit Olarak Giresun'da Aile Apartmanları

Giresun kent tarihine ve konutun evrimine ilişkin yapılan araştırmalar, 1955'li yıllarda kentte aile apartmanlarının yanı sıra az sayıda da olsa geleneksel anlayışın yığılma sistemde inşa edildiği örneklerin de varlığına işaret etmektedir. Oysa bu yıllarda Ankara, İstanbul gibi merkez kentlerdeki yaygın konut üretim biçimi liberal ekonominin etkisiyle desteklenen özel teşebbüsün inşa ettiği yapsat apartmanlardır. 1965 Kat Mülkiyet Kanunu'yla getirilen parçalanmış mülkiyet hakkı yapsat apartmanları büyük sermayenin odağında gelişen ticari bir metaya dönüştürerek yeni bir kentsel yaşam ve yapı kültürünün yaygınlaştığı süreci başlatmıştır (Balamir, 2003). Dolayısıyla, bu yıllarda Giresun kentindeki konut üretiminin merkez kentlerle eş zamanlı olarak okunmaya çalışılması anlamlı değildir.

Kentteki aile apartmanları, sınırlı bir zaman diliminde inşa edilmiş ve tasarım özellikleri açısından dönemlerinin modernist kalıplarını ön plana çıkaran yapılardır. Bu konutların çoğu zamanla kent merkezinde yeni konut alanlarının açılabilmesi amacıyla yıkılırken bir kısmı günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. Günümüze ulaşan az sayıdaki örnekler ise kentin yoğun, sıkışık düzeni içerisinde önemli yapısal bozulmalar nedeniyle sahip oldukları modernist algıyı yitirmişlerdir. Diğer taraftan söz konusu dönemde Giresun Belediyesi'nde Fen İşleri ve İmar Müdürü olarak görev yapan U. K. (kişisel görüşme, 10 Ocak 2025) 1960'lı yıllarda çok az yapıya ruhsat verildiğini belirtmektedir. Buradan hareketle projelendirilerek inşa edilen aile apartmanı sayısının oldukça az olduğu anlaşılmaktadır. Bu birkaç yapının projesi ise süreç içerisinde muhafaza edilemediği için (A. Y., kişisel görüşme, 15

Kentte inşa edilen ilk aile apartmanları; baba, oğul ve kardeşlerin ya da amca, dayı, teyze gibi akrabaların bir arada yaşadığı çok katlı aile konutlarıdır. Geniş aile düzeninden çekirdek aile düzenine geçilen bu süreçte aile apartmanları toplumsal dönüşümü de yansıtmaktadır. Bir ustanın denetiminde arsa sahiplerinin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen bu yapılar, genellikle ailenin soyadı ya da yaptıran kişinin adıyla anılmıştır. Aile üyeleri tarafından kullanılan bu yapılar arasında gelir sağlamak amaçlı kiraya verilen örneklere rastlamak da mümkündür (Şekil 3). Ekonomik getirilerinin ve konut sorununa ilişkin sundukları çözümlerin yanı sıra sahipleri ile özdeşleşerek onların estetik zevkini, hatta Tanyeli'nin anlatımıyla (1995) 'modernliğini yansıtan' birer araç olarak görülmeleri bu yapıların ortak paydasıdır.

Şekil 3.

Kentteki ilk aile apartmanı örnekleri: Dr. Rıdvan Çulfaz Apt. (A1), Hakyemez Apt (A2), Yusufagaoglu Apt.(A3)

Konum/Erişim

Kentteki aile apartmanlarının bazıları 1960'lı yıllarda henüz sit alanı ilan edilmemiş Zeytinlik Mahallesi'ndeki geleneksel bahçeli konutların bulunduğu arsalarda ya mevcut yapının yerine ya da bahçedeki boş alanlara inşa edilmişlerdir (Şekil 2). Dört katlı bir aile apartmanında yaşamını sürdüren A. Y. (kişisel görüşme, 15 Ocak 2025) yapının arazi içindeki eski tek katlı evin yerine inşa edildiğini anlatır. Bunun dışında kentte kişilerin zaten sahip oldukları ya da apartman inşa etmek amacıyla satın aldıkları arsalarda inşa edilmiş aile apartmanları da bulunmaktadır. Örneğin Ömer Domaç'ın kentin çeperinde, Fındık Araştırma'nın yakınlarında bulunan arazilerinin istismak bedeli ile kentin merkezinde bir arsa satın alarak kentteki ilk aile apartmanı örneklerinden biri olan Domaç Apartmanı'nı inşa ettirdiği bilinmektedir (A. Y., kişisel görüşme, 15 Ocak 2025). Bu noktada aile apartmanlarının bir gereksinim olarak tercih edilmesinin yanı sıra kent merkezinde bir apartmanda yaşamının kentli ve modern olmanın gereği kabul edilmesi nedeniyle de tercih edildikleri söylenebilir.

Aile apartmanlarının konumları geleneksel kent dokusunun yapı düzeni ve planlı kentleşmenin gerektirdiği ızgara sisteminin gereklilikleri paralelinde belirlenmiştir. Yıkılan bahçeli konutların yerine inşa edilseler de yeni inşa edilen yapılar, dönemin ızgara plan sistemine uygun olarak çoğunlukla girişleri yol cephesinde, Zeytinlik Evleri'ndeki gibi bir bahçeye değil, direkt sokağa açılacak şekilde konumlandırılmıştır. Aynı şekilde kentin ticaret alanlarında ya da yakınlarında inşa edilen aile apartmanlarının giriş katlarının ticarethane olarak düzenlendiği örneklere de rastlamak mümkündür (Şekil 4).

Çoğu, dönemlerinin varlıklı, bilinen aileleri ya da doktor, mühendis gibi eğitilmiş kişiler tarafından lüks konutlar olarak inşa ettirilmişlerdir. Ancak kent merkezinin farklı noktalarında bulunan bu yapıların çok azı günümüze değin varlığını sürdürebilmiştir. Suat Akgün Sokak'taki apartman (1957), Gazi Caddesi'ndeki Güvenç Apartmanı (1959) ve Zeytinlik Mahallesi'ndeki Babaocağı Apartmanı(1959) kentteki ilk aile apartmanı örnekleri iken; Zeytinlik Mahallesi'nin tarihi konut dokusu içinde Dr. Rıdvan Çulfaz'ın inşa ettirdiği apartman (1965), Bekirpaşa Caddesi (1965) üzerindeki Hakyemez ve Kale Mahallesi'ndeki Yusufagaoglu Apartmanı (1967) (Şekil 3) kentte bilinen daha geç dönemde inşa edilmiş aile apartmanı örneklerindendir (U. K., kişisel görüşme, 10 Ocak 2025)

Şekil 4.

Giriş katları ticarethane olarak düzenlenen aile apartmanı örnekleri (A4, A5, A6)

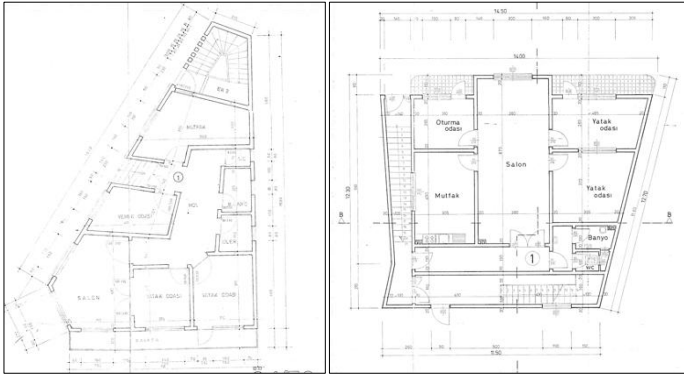
Kısacası gelenekselin bahçeli, dışa kapalı konutlarının yerini Alpagut (2018)'un belirttiği gibi direkt sokağa açılan, dışa açık bir mekân anlayışını yansıtan apartman yapıları almıştır. Kentin yenisi olarak inşa edilen ilk apartmanların bazılarında mekânların geleneksel konutlarla benzer şekilde geniş ölçülerle inşa edilmeleri aslında gelenekselden tam anlamıyla bir kopuş olmadığını gösterir. Değişen yaşam biçimi ve geleneksel konut kültürünü uzlaştırma çabasının ürünü olarak inşa edilmiş bu yapılar, plan şemaları ve cephe düzenleriyle sınırlı da olsa yenilikçi denemeler sunmuşlardır.

Plan Şemaları

Kentteki aile apartmanları 2, 3 ya da 4 katlı çoğunlukla katta tek daire olacak şekilde tasarlanmışlardır. Çekme kat bulunan örneklerle de rastlamak mümkündür. Apartmanların çoğunda tek giriş bulunmakla birlikte bazı örneklerde iki giriş bulunması dikkat çeker. Bu biçimlenmenin kira amaçlı kullanılan yapılarda kiracı ve ev sahibi girişinin ayrılması amacıyla oluşturulduğu söylenebilir. Nitekim yapıların farklı girişlerinin olması katların plan şemalarının da farklılaşmasına neden olmuştur (Şekil 5).

Şekil 5.

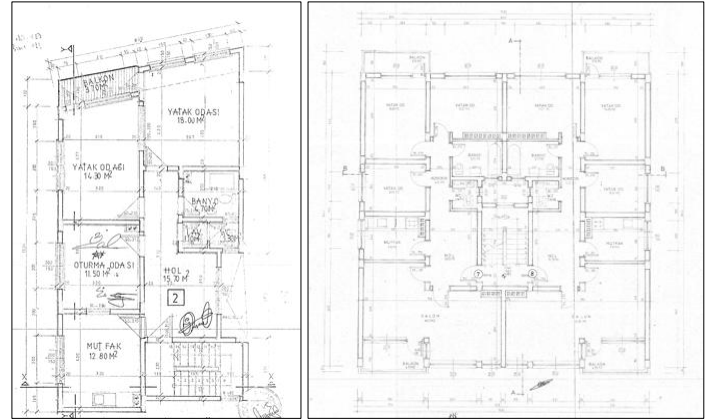
İki farklı girişe sahip aile apartmanı örnekleri: Babocağı Apt.(A9) ve Güvenç Apt. (A7) zemin kat planı.

Aile apartmanlarının plan şemaları incelendiğinde konut sahibinin beklentilerine ve ihtiyaçlarına göre belirlenen farklı mekânsal çözümlemelere sahip oldukları aynı zamanda da geleneksel barınma kültüründen izler taşıdıkları görülür. Geleneksel evlerin simetrik plan düzenini sürdürme kaygısı taşımayan bu yapıların standart bir plan tipolojisine sahip oldukları da söylenemez. Ancak geleneksel Türk konuttaki çok işlevli odaların yerini tek işlevli odalar; sabit mobilyaların yerini modern, hareketli mobilyaların aldığını söylemek mümkündür. Örneğin mutfak sadece yemek hazırlama işlevi için kullanılan görece küçük bir mekân olarak tasarlanırken, yemek yeme işlevi holde, günlük oturma odasında ya da çok az örnekte görüldüğü gibi ayrı bir odada yapılmaktadır (Şekil 6). Bu anlamda salon, yemek odası, oturma odası gibi yeni mekânların plan şemalarında yer almaya başladıkları görülür. Bazı yapılarda ise mutfak-oturma odası (Şekil 6), yemek-odası-salon, mutfak-salon (Şekil 7) gibi farklı birimler arasında kimi zaman geniş camlı kapılar ile kimi zaman ise yarı bölücü elemanlar ile bağlantı sağlanmıştır.

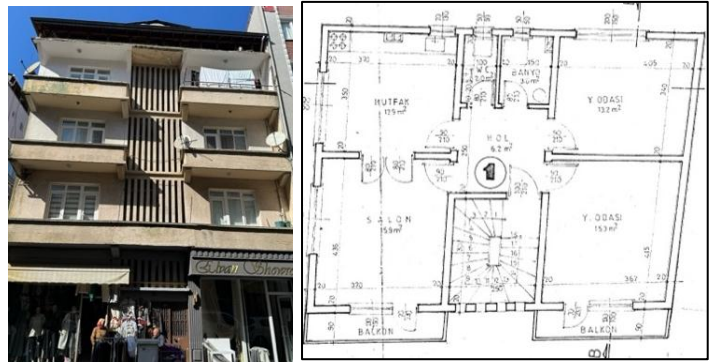
Şekil 6.

Değişen işlevlere göre farklılaşan plan tipolojileri: Yurdallar Apt ve Hakyemez Apt. (A2)

Şekil 7.

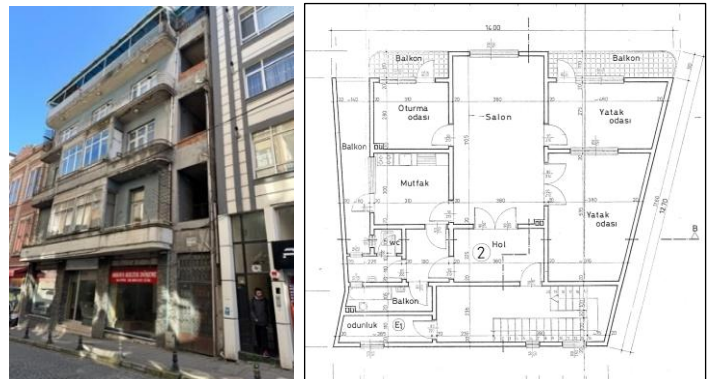
Mutfak ve salonun bağlantılı olduğu aile apartmanı örneği (A8)

Aile apartmanlarının ilk örneklerindeki görece geniş odalar, geleneksel konuttaki sofaya benzeyen (Şekil 8), kareye yakın geometride ancak bazı yapılarda daha küçük ölçülere sahip olduğu görülen ve odalar arasında bağlantı sağlayan bir mekânın etrafında yer alır (Şekil 7). Geleneksel plan şemasındaki sofaya açılan mekânlar anlayışının devamı olarak değerlendirilebilecek bu mekân ile aslında sofa yeniden yorumlanmış hem tüm birimleri birbirine bağlayan hem de bir yaşama mekânı olarak kullanılan bir hole dönüşmüştür (Şekil 8). Kaloriferin kentteki konutlarda henüz kullanılmadığı düşünüldüğünde bu mekânsal düzenin ısınma açısından pragmatik bir yaklaşım sunduğu söylenebilir.

Şekil 8.

Aile apartmanlarında sofanın farklılaştığı örnek: Güvenç Apartmanı (A7)

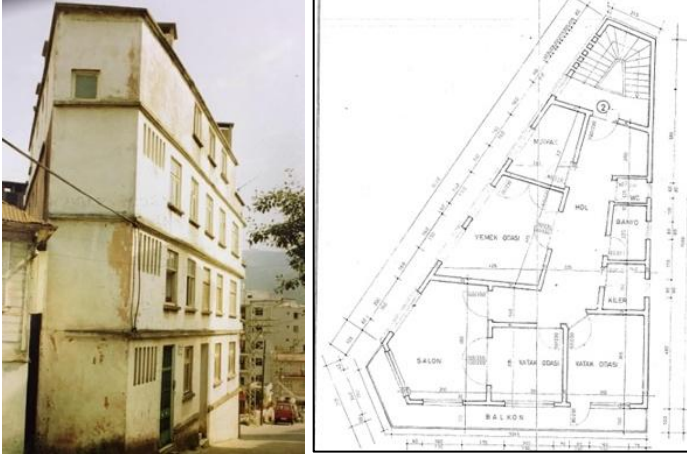

Ancak hol zamanla uzun ve dar bir mekân haline gelerek yaşama mekânı işlevini yitirmiştir (Şekil 9). Daha geç örneklerde

ise ana holün dışında yatak odalarının ya da mutfak ve banyo gibi ıslak hacimlerin etrafında örgütlendiği daha küçük ölçülere sahip ikincil bir holün yer aldığı da görülür (Şekil 8). Bu anlamda ayrı mekânlar olarak çözümlenen banyo ve WC'nin geleneksel Zeytinlik Evleri'nin bazılarında görüldüğü gibi mutfak ile bir arada konumlandırıldığı söylenebilir.

Şekil 9.

Aile apartmanlarında holün değiştiği örnek: Babaocağı Apt. (A9)

Öte yandan kentteki daha geç tarihli aile apartmanlarında önceleri hamam niteliğindeki ıslak hacimlere küvet, klozet, duş gibi henüz kullanıcının yaşam kültürü ile örtüşmeyen donatıların eklendiği dikkat çeken bir diğer detaydır (Şekil 6).

Mekânın ve yaşam pratiklerinin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bu süreçte aile apartmanlarında rastlanan hol merkezli mekânsal düzenin aslında yeni bir konut modelini ortaya çıkardığı söylenebilir. Mekânsal ihtiyaçlar ve ölçüler farklılaşmış, yüklük benzeri geleneksel mekân donatılarından bazıları yeniden yorumlanarak kullanılmaya devam edilmiştir. Kentteki mimar-mühendis sayısının zamanla artması ile teknik bir eleman kontrolünde hazırlanan projelerin de sayısı artmış: banyo, duş, ışıklık, ofis, antre, teras gibi yeni işlevlere hizmet veren modern mekân bileşenleri ya da cam bölme, davlumbaz, tezgâh gibi yeni donatılar da projelerde yer almaya başlamıştır.

Cephe Düzeni

Aile apartmanları asal geometrik biçimlerin şekillendirdiği yalın, sade bir kütle düzenine sahiptir. Kütlelerin karakteristiğini ön cephesinde bulunan cephe boyunca düşeyde devam eden çoğunlukla dar çıkımlar tanımlar. Bazı örneklerde cephe boyunca uzanan bu dar çıkımlarla aynı hizada bazen çıkmanın iki yanında bazen tek tarafında bazen ise önünde balkon yer alır. Çoğunlukla cephede yer alan düşey ya da yatay bantlar ile bu çıkımların etkisi güçlendirilmiştir (Şekil 10).

Yeni yapım teknikleri ve malzeme olanakları; köşe penceresi, köşe balkonu, beton parapetli açık balkon ve cephe boyunca sürekli denizlikler gibi moderne atıflı biçimsel arayışlara olanak sağlamıştır. Balkonlar çoğunlukla kentin geleneksel konutlarına benzer şekilde konsollarla taşınan çıkımlar şeklindedir (Şekil 11).

Balkon korkulukları ise ince demir ya da ince sac plakaların "artistik" denemelerle biçimlendirildiği bir düzene sahiptir. Apartman girişlerinde ya da pencere korkuluklarında da rastlanan bu denemeler aile apartmanlarını tanımlayan karakteristik bir öğe olarak kabul edilebilir (Şekil 12).

Şekil 10.

Aile apartmanları cephelerinde dar çıkma kullanılan örnekler (A3, A10)

Şekil 11.

Aile apartmanları cephelerinde konsollarla taşınan balkon örnekleri (A11, A8)

Şekil 12.

Aile apartmanlarının balkon korkuluklarında ince demir, sac plaka kullanılan örnekler (A4, A5, A13)

Çoğu yapının kat aralarında geleneksel konuttakine benzer ancak daha sade ve köşeli forma sahip kat silmeleri aile apartmanlarına özgü bir diğer yapı öğesidir (Şekil 13). Ayrıca kentte iki sokağın kesişiminde bulunan yapıların köşelerinin dairesel dönüşlü kütle formları kullanılarak yumuşatıldığı ve bu şekilde güçlü modern bir ifade kazandırıldığı örnekler de rastlanmaktadır (Şekil 14).

Şekil 13.

Aile apartmanda kütle formunda köşenin yuvarlatıldığı örnekler (A17, A18)

Şekil 14.

Aile apartmanı cephelerinde kat silmesi kullanılan örnekler (A9, A14, A15, A16)

Kentteki ilk aile apartmanlarının yığma sistemde inşa edildiği bu nedenle pencere boyutlarının küçük ve simetrik bir cephe kurgusu oluşturacak şekilde konumlandığı görülür. Ancak betonarme yapı sistemlerinin yaygınlaşmasıyla pencere boyutları yatayda büyümüş, yapının dış mekânla bağlantısı güçlendirilmiştir. Yapıların çoğunda pencere düzenleri aynı olmakla birlikte bazılarının zemin katında geleneksel evlerin pencere düzeni tekrar edilmiş, dikdörtgen küçük pencereler kullanılmış, diğer katlarda geniş ve daha büyük boyutlu pencereler tercih edilmiştir (Şekil 15).

Aile apartmanlarının en önemli ayırt edici özelliklerinden bir diğeri ise merdiven ışıklığı olarak adlandırılan düşey şerit pencerelerdir. Bu pencereler merdivenin plandaki yerine göre cephede konumlandırılarak sirkülasyon alanının ışık almasını sağlar (Şekil 16).

Aile apartmanlarının cephe düzenini oluşturan modernist ifadeye sahip tüm bu mimari öğelere karşın yapı örtüsü olarak kiremit kaplı kırma çatı kullanılması dikkat çekicidir. Bu detaylar aile apartmanlarını dönemin modernist konutlarında görülen kübik ev imajından uzaklaştırırken bölgesel ve yerel verilerin,

yapıların mimari karakterinde halen etkili olduğunu göstermektedir (Şekil 17).

Şekil 15.

Aile apartmanı cephelerinde geniş, büyük boyutlu pencere kullanılan örnekler (A6, A1, A19)

Şekil 16.

Aile apartmanı cephelerinde merdiven ışıklığı kullanılan örnekler (A20, A10, A8)

Şekil 17.

Aile apartmanlarında kiremit kaplamalı çatı ve geniş saçak kullanılan örnekler (A21, A22)

Değerlendirme

Konut, insanlık tarihi boyunca farklı kültürlerde ve coğrafyalarda farklı biçimlerde farklı anlamlarla karşımıza çıkmakta ve toplumsal, mekânsal ve ekonomik pek çok değişken, konutların mimari karakterini belirlemektedir. Bu nedenle konutların toplumların aile yapısını, sosyal, ekonomik, kültürel konumlarını yansıtan bir ayna olarak kabul edilmeleri mümkündür. Konutlar hem kültürün ayrılmaz bir parçası hem de fiziksel çevrenin bir ürünüdür. Bu varoluşsal anlamın yanı sıra kentleri oluşturan en temel bileşenlerden biri, belki de en çok etkileyeni ve mimari yapı olarak sayısal bir çoğunluğa da sahip olan konutlardır. Dolayısıyla konut, ilk çağlardan itibaren iç içe

geçmiş pek çok faktörün bir araya gelmesiyle evrilmiş aynı zamanda da toplumun kendini yeniden üretebilmesinin bir aracı olmuştur. Nitekim Anadolu kentlerine ya da tarihlerine ilişkin araştırmalar kentlerin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği dönüşümle paralel konut mimarisinin de değiştiğini, belli bir noktaya kadar kendine özgü karakterini koruyarak çeşitlendiğini göstermektedir. Buradan hareketle, konutun önemli bir kültürel ve toplumsal gösterge olarak kabul edildiği Anadolu'da, bir periferi kent olan Giresun'daki aile apartmanları çalışma kapsamında araştırılmış, kentin yerel koşulları bağlamında kavramsal ve biçimsel olarak irdelenmiş ve kentin modernleşme sürecinin önemli bir kesiti olarak tartışılmıştır.

Giresun kentindeki aile apartmanları 1955-1975 aralığına tarihlenmektedir. İlk örnekler Zeytinlik, Kumyalı, Kale ve Çınarlar olarak bilinen kentin eski yerleşim alanındaki geleneksel dokunun içinde inşa edilmeye başlanmış, sonrasında kent merkezinin kalenin eteklerine doğru doğu-batı aksında gelişim göstermesiyle paralel tarihi dokunun çerperinde inşa süreçlerini sürdürmüştür.

Mimari anlamda dönemlerinin modernist karakterini yansıtırken aynı zamanda da yerel unsurlar barındıran tutarlı, karakteristik bir yaklaşım sergilerler. Kentteki aile apartmanları yapım sistemleri ve mekânsal bileşenleriyle modern konut örneği olarak okunabilecek ancak boyutları ve mekânsal örgütlenmesiyle gelenekselden kopmamış, başka bir deyişle, geleneksel ile modernin arakesitinde konumlanmış yapılarıdır. Diğer taraftan bu yapıların büyük bölümü, özellikle 1965 öncesinde inşa edilenler, bir mimar ya da mühendisten daha çok bir ustanın gözetiminde kullanıcısının istek ve beklentileri doğrultusunda biçimlendirilmiş yapılarıdır. Dolayısıyla yerel inşa bilgi ve becerinin çağdaş gereksinimlere cevap verecek şekilde yeniden yorumlandığı örneklerdir. 1965 sonrasında gelişen inşa teknikleri ve kentte mimar/mühendis sayısının artması, aile apartmanlarının artık kentin varlıklı aileleri tarafından konforun ve modern yaşamın aracı olarak talep görmeye başladığı ve bir mimar/mühendis tarafından hazırlanan projeye bağlı kalınarak inşa edildiği bir süreci başlatmıştır.

Yapıların plan şemaları farklılık göstermekle beraber genel olarak kentteki geleneksel konut tipolojisinin önemli bir bileşeni olan sofanın yerini alarak zamanla bir geçiş mekânına dönüşen hol merkezli bir mekânsal düzene sahip oldukları görülür. Mekânlar arasındaki bağlantılar çeşitlilik gösterirken yeni yaşam düzenine uyum sağlamak amaçlı geliştirilen farklı arayışların belirleyici olduğu dikkat çeker. Bu anlamda plan şemalarının modern donatı ve konfor olanakları ekseninde geleneksel barınma alışkanlıklarındaki değişimi gösterdiği söylenebilir. Ayrıca aile apartmanları kentteki diğer yapılardan kendilerini ayırtıran karakteristik bir mimari dile sahiptir. Dikey pencereler, kat arası silmeler, çıkma balkon ve bu balkonları taşıyan konsollar, yapıya şeffaflık sağlayan yatay düzlemler, ince balkon korkulukları, büyüyen pencere oranları, kütsel çıkımları, yeni donatı elemanlarının yer aldığı banyo çözümleri bu mimari dili tanımlayan biçimsel özelliklerdir. Bu nedenle günümüzün kaçınılmaz bir gerçekliği olarak kent morfolojisini belirleyen apartmanların öncüleri, pre-modern örnekleri olarak tanımlanmaları da mümkündür.

Çalışmada aile apartmanlarının mekânsal ve biçimsel olduğu kadar toplumsal, sosyolojik ve ekonomik anlamda da sadece modern mimarlığın ya da sadece vernaküler geleneğin içerisinde konumlandırılamayacak melez yapılar oldukları görülmüştür. İnşa edildikleri dönemde modernizmin kentin bütününe yayılmasına ve kentin ileri gelen varlıklı ailelerinin tercihlerinde belirleyici olan seçkin, modernist dilin yerelleşmesine olanak sağlamış yapılarıdır. Oysaki bugün, mütevazı boyutlarıyla kentin yüksek

katlı yapıları arasında kaybolmuş aile apartmanları, içinde bulunduğumuz dönemin yaşam gereksinimlerini karşılayabilecek durumda olmalarına karşın çoğunlukla düşük gelir grupları tarafından kullanılmaktadırlar. Yapıların ikinci, üçüncü kuşak asil sahipleri tarafından kullanıldığı örnekler ise oldukça azdır. Nitekim bu örneklerin de çoğu diğer aile apartmanlarına göre fiziksel açıdan daha iyi durumda olan yapılardır. Ayrıca günümüzde konut üretiminin çoğunlukla inşaat firmaları tarafından oluşturulmuş prototip bir yaşam biçimi sunduğu düşünüldüğünde mimari karakterini sahibinin yaşam pratiklerinden, arsa koşullarından ve ekonomik şartlarından almış dolayısıyla da sembolik değeri yüksek aile apartmanlarının farklı bir bakışla değerlendirilmesi gerekir. Çünkü konutun evriminde aile apartmanlarından sonraki konut üretim modeli olan yapsat apartmanlar kullanıcılarından ve bağlamından kopuk, ticari amaçlı inşa edilen yapılardır. Bireysel yaklaşımları geri plana iten yapsat apartmanlar günümüz kentlerinin yapı kültürünü de bütünüyle değiştirmiştir. Öyle ki kentteki özgün nitelikli ilk örneklerin ardından tamamen ticari kaygılarla inşa edilmiş yapsat apartmanlar, kentin doğu-batı aksında kıyı bandı boyunca ilerleyerek art alanların denizle bağlantısını kesmiş yüksek katlı yapılardan meydana gelen neredeyse yekpare bir duvar oluşturmuşlardır.

Sonuç

Sonuç olarak inşa edildikleri dönemin yaşama kültürünü, alışkanlıklarını yansıtan temsil gücü oldukça yüksek, özgün yapılar olmalarına karşın aile apartmanları günümüz kent ve mimarlık tarihi araştırmalarında dikkate alınmamaktadır. Kentin yeni, gösterişli, yüksek katlı yapılarının ya da Zeytinlik Mahallesi'ndeki konutların yanında eski, bakımsız görünimleri ve mütevazı tavırlarıyla dikkatten kaçmakta, kent araştırmalarında kendilerine yeterince yer bulamamaktadırlar. Oysaki her kentin ve yapının coğrafi koşullarının ve yerel verilerinin belirlediği kendi modern oluşları vardır. Dolayısıyla bilinmesi, tartışılması ya da korunması gerekli görülmeyen aile apartmanlarının kendi modernlikleri kapsamında değerlendirilmeleri ve konutun evrimine ilişkin önemli bir envanter olarak kabul edilmeleri önemlidir. Kısacası, bu yapıların Edward Said'in tanımıyla *çakışan, örtüşen ve iç içe geçen deneyimler* (Altan Ergut, 2009) olarak dikkate alınmaları, sadece birer mimarlık nesnesi olarak değil özgün üretim koşullarını nasıl ve neden tasarlandıklarını ve inşa edildiklerini dikkate alarak okumak kentlerin tarihsel süreçteki mimari, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısını irdeleyen çalışmalara da geniş bir perspektif sunacaktır.

Etik Kurul Onay Belgesi: Bu araştırma Giresun Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, düşük risk nedeniyle etik onay gerekmediğini ve bu araştırma boyunca gerekli tüm etik prosedürleri dikkatle takip ettiklerini beyan etmişlerdir.

Katılımcı Onam: Bu çalışmaya katılan tüm katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılmış ve yazılı onamları alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - S.K., Ö.D.; Tasarım - S.K., Ö.D.; Denetleme - S.K., Ö.D.; Kaynaklar - S.K., Ö.D.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - S.K., Ö.D.; Analiz ve/veya Yorum - S.K., Ö.D.; Literatür Taraması - S.K., Ö.D.; Yazıyı Yazan - S.K., Ö.D.; Eleştirel İnceleme - S.K., Ö.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Not: Aksi belirtilmediği takdirde yazıda kullanılan planlar Giresun Belediyesi arşivinden alınmış fotoğraflar yazarlar tarafından çekilmiş ve şemalar yine yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Ethics Committee Approval Certificate: This research was conducted at Giresun University. The authors declared that ethical approval was not required due to low risk and that they carefully followed all necessary ethical procedures throughout the course of this research.

Informed Consent: Written informed consent was obtained from all participants who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - S.K., Ö.D.; Design - S.K., Ö.D. Supervision - S.K., Ö.D.; Resources - S.K., Ö.D.; Data Collection and/or Processing - S.K., Ö.D.; Analysis and/or Interpretation - S.K., Ö.D.; Literature Search - S.K., Ö.D.; Writing Manuscript - S.K., Ö.D.; Critical Review - S.K., Ö.D.; Other - S.K., Ö.D.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Note: Unless otherwise stated, the plans used in the article were taken from the Giresun Municipality archives, the photographs were taken by the authors, and the diagrams were prepared by the authors.

Kaynaklar

- Acar, S. (2019). *Şehir dokusunda mahalle: İstanbul Esenler'de Aile Apartmanı Olgusunun İncelenmesi* (Tez No: 566263). [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Alpagut, L. (2018). Bolu'da Erken Cumhuriyet Dönemi Sonrası Konut: Kopuşlar ve Süreklilikler. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 9-122. [https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/458163].
- Altan Ergut, T.E. (2009). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı: Tanımlar, Sınırlar, Olanaklar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13, 121-130. [https://dergipark.org.tr/tr/pub/talid/issue/43449/529931].
- Balamir, A. (2003). Çağdaş Mimarlık, Mimari Kimlik Terimleri II: Türkiye'de Modern Yapı Kültürünün Bir Profili. *Mimarlık*, 314, 18-23. [http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=26&RecID=260].
- Balamir, M. (1994). Kira Evi'nden 'Kat Evleri'ne Apartmanlaşma: Bir Zihniyet Dönüşümü Tarihçesinden Kesitler. *Mimarlık*, 260, 29-33. [http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=319].
- Bekdemir, Ü. (2015). İmar Çalışmaları, Ulaşım, Afetler ve Çevre Sorunları. Ü. Bekdemir, M. Fatsa (Ed.), *Geçmişten Günümüze Giresun* içinde (s.250-278). Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi: Mavi Ofset.
- Bozdoğan, S. (1996). Modern Yaşamak: Erken Cumhuriyet Kültüründe Kübik Ev. Yıldız Sey (Ed.), *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* içinde (s. 313-328). Metis Yayıncılık.
- Cengizkan, A. (2002). *Modernin Saati: 20. Yüzyılda Modernleşme ve Demokratikleşme Pratiğinde Mimarlar, Kamusal Mekân ve Konut Mimarlığı*. Mimarlar Derneği ve Boyut Yayıncılık.
- Demirkan, Ö. & Salbacak, S. (2019). Modernin Yereldeki İzleri: Giresun Fiskobirlik Yapı Kooperatifi Birlik Evleri. *Mimarlık*, 408, 69-73. [http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=422&RecID=4772].
- Demirkan, Ö. & Usta, A. (2021). Modernin Ulusal. Memleri: Arkitekt Üzerinde Kira Evlerine. Evrimsel Bir Bakış. *Mimarist*, 70, 27-37. [https://www.academia.edu/45113659/MODERNİN_ULUSAL_MEMLERİ_A_RKİTEKT_ÜZERİNDE_KİRA_EVLERİNE_EVRİMSEL_BİR_BAKIŞ].
- Demirkan, Ö. & Karabrahimoğlu, S. (2019). Kolektif Bellek Anlatıları Üzerinden Aksu-Seka Fabrikasını Yeniden Okumak, IV. *Kent Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s.850-879), Ankara, Türkiye, 16-18 Ekim.
- Görgülü, T. (2016). Apartman Tipolojisinde Geçmişten Bugüne: Kira Apartmanından Rezidansa Geçiş. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 14, 165-178.

- [<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubaked/issue/57267/810020>].
- Kabacaoğlu, G. & Dervişoğlu, T. (2019). *Giresun Belediye ve Başkanları (1869-2014)*. S. Balcı ve G. İltar (Ed.). Çınaray Grup.
- Karaibrahimoğlu, S. & Demirhan, Ö. (2021). Cumhuriyet Modernleşmesinin Periferideki Tanıkları; Giresun Kamu Yapıları. A.Ü. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10(2), 278-297. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.876676>
- Karaibrahimoğlu, S. & Usta, A. (2013). The Political Life and Architecture in Turkey in 2000s, *Politics in the History of Architecture as Cause and Consequence*, ARCHIST'13 içinde (s.87-105), MSGSÜ Yayınları.
- Karaman, F. D. & Erman, O. (2007). Apartman Tipolojisinde Bir Açılım: 1950-60'larda Adana Örneğinde Aile Apartmanları. IAPS - CSBE Network *Kültür ve Mekân Toplantıları Ulusal Sempozyum 1: Kent, Kültür ve Konut* *Bildiriler Kitabı* içinde (s.107-114), İstanbul, Türkiye, 14-16 Aralık
- Koca, D. (2016). Türkiye'de Çağdaş Konut Üretiminin Yeniden Okunması. *Tasarım + Kuram*, 11(19), 19-36. <https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.239591>
- Sey, Y. (1998). Cumhuriyet Döneminde Konut. Y. Sey (Ed.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* içinde (s.273-300). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tanyeli, U. (1995). Konut Mekânında Modernite Kavgası. *Mimarlık*, 262(32), 16-18. [<http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/441/6375.pdf>].
- Tekeli, İ., (1979). Türkiye Kentlerinde Apartmanlaşma Sürecinde İki Aşama. *Çevre, Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi*, Temmuz-Ağustos(4), 79. [https://www.academia.edu/41455305/Türkiye_de_Apartmanlaşma_Sür_eci_ve_Konut_Kültürü].